

8. Ефективний процес навчання – запорука успішного становлення майбутнього лікаря / К. В. Гринь, В. Г. Гринь, Л. О. Герасименко, Р. І. Ісаков. Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. Полтава, 2022. С. 76-78.
9. Інноваційні технології самостійної роботи в системі підготовки лікаря / Н. В. Литвиненко, Г. Я. Силенко, В. А. Пінчук [та ін.]. Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 23 березня 2017 р. Полтава, 2017. С. 85-86.
10. Лазоренко Т. В., Дідченко Ю. О. Правила успішного використання тайм-менеджменту. Молодий вчений. 2017, № 1(41). С. 632-635.
11. Лекція – провідна форма та активний метод навчання на післядипломному етапі медичної освіти / І. М. Скрипник, Г. М. Давиденко, М. Я. Нідзельський [та ін.]. Вісник проблем біології і медицини. 2015, №3, т. 2 (123). С. 69-72.
12. Магдисюк Л. І., Казмірук О. Ю. Психологічні особливості стресостійкості медичних працівників. Science, research, development pedagogy. # 12 Pedagogy # 2 : monografia pokonferencyjna : Zbior artykułow naukowych z Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracownikow naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii, 29.12.2018 - 30.12.2018, Belgrade (Serbia). – Warszawa : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2018. - S. 46-48.
13. Причепя І. В., Соломонок І. Л., Лесько Т. В. Тайм-менеджмент як дієвий інструмент ефективного використання часу успішного менеджера за сучасних умов. Ефективна економіка (електронний журнал). 2018, № 12. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6781>
14. Формування компетентного лікаря в умовах закладу вищої освіти / М. Ю. Дельва, Н. В. Литвиненко, І. І. Дельва [та ін.]. Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2022 р. Полтава, 2022. С. 91-93.

РОЛЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Дельва М.Ю., Литвиненко Н.В., Дельва І.І., Пінчук В.А., Кривчун А.М., Силенко Г.Я., Санік О.В., Таряник К.А., Пурденко Т.Й., Гринь К.В., Самарченко Л.А., Паленка О.Є., Іващенко С.П., Піддубна О.О., Скорик К.С.

Полтавський державний медичний університет

Описано значення критичного мислення в професійній діяльності лікаря і стратегії його формування в умовах закладу вищої медичної освіти.

Ключові слова: критичне мислення, медичний університет, лікар, викладач, проблемно-орієнтоване навчання.

The importance of critical thinking in the professional activity of a doctor and the strategy of its formation in the conditions of a higher medical education institution are described.

Keywords: critical thinking, medical university, doctor, teacher, problem-based learning.

В Україні утверджується особистісно-орієнтована модель освіти, звернена до національних і світових культурно-історичних традицій. Це завдання реалізується з урахуванням можливостей нових інформаційних технологій і надбань науково-технічного прогресу. Отже, освіта XXI ст. – це освіта для людини, і головним її завданням стає формування особистості, яка вміє критично мислити, використовувати здобуті знання, а також прагне змінити на краще своє життя й життя своєї Української держави [4].

Критичне мислення – наукове мислення, сутність якого полягає в прийнятті ретельно обміркованих і зважених рішень щодо довіри до будь-якого твердження: мусимо його сприйняти, відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з якою це робиться. Характеризується усвідомленістю, самостійністю, рефлексивністю, цілеспрямованістю, обґрунтованістю, контрольованістю, самоорганізованістю. Складається із загальнометодологічних принципів, стратегій і процедур, використовується для вирішення практичних завдань – розв'язання проблемних задач, формулювання висновків, імовірнісної оцінки й ухвалення рішень. Критичне мислення можна визначити як здатність ідентифікувати й аналізувати проблеми, а також шукати й оцінювати актуальну інформацію, щоб зробити відповідний висновок. Це когнітивна навичка, якій можна навчитися. Доведено, що люди, які мислять критично, приймають правильні рішення, краще розв'язують проблеми і компетентніші у своїй професії [4; 9].

Критичне мислення в галузі медичних наук – це вид пізнавальної діяльності з осмислення й оцінки явищ, заснований на міркуваннях і аналізі. Наявність навички критичного мислення в лікаря допомагає йому приймати правильні клінічні рішення й забезпечувати найкращі результати в процесі лікування пацієнтів [9].

Для медичного університету проблема розвитку критичного стилю мислення в студентів потребує особливої уваги. Критичність розуму вкрай необхідна в усіх ланках освітнього процесу і майбутньої професійної діяльності лікаря, оскільки всюди потрібні аналіз, порівняння, узагальнення й заперечення. Мета реалізації технології розвитку критичного мислення в самоосвітньому просторі медичного вишу – це формування власного критичного погляду на світ; розвиток здатності формулювати свою думку в процесі пошуку відповідної інформації; осмислене й об'єктивне оцінювання якості цієї інформації; зміна своїх поглядів при виявленні нового й достовірного.

Підготовка студентів, які мислять критично, – провідна мета університетської освіти, щоб протистояти суспільству, що змінюється, в епоху множинного інформаційного вибуху. Критичне мислення – це тип розумових навичок високого рівня, що використовуються студентами, тобто вони використовують особисті погляди й підходи, а не просте прийняття без оцінки суджень, відношення й інформації з різних джерел. Центральним ядром критичного мислення є когнітивні навички, такі як інтерпретація, аналіз, оцінка, висновок, пояснення й саморегуляція [6; 8].

Студент із розвиненим критичним мисленням – це самоорганізований суб'єкт освітнього процесу, здатний до

власної освітньої діяльності, що характеризується свободою вибору освітніх траєкторій і шляхів вирішення завдань професійного становлення; продуктивною взаємодією викладача і студента, їх взаємозбагаченням; рефлексією, усвідомленням і виробленням її цілей, сенсів; актуалізацією проблеми особистісних досягнень, що ґрунтуються на усвідомленні своєї унікальності, самоцінності; креативним прогнозуванням, орієнтованим на вироблення студентом усвідомлених планів, сценаріїв своєї майбутньої професійної життєдіяльності [1; 7].

Медичні працівники використовують навички критичного мислення, коли вони розмірковують над знаннями, отриманими з інших міждисциплінарних предметних галузей із метою надання цілісної медичної допомоги своїм пацієнтам. Вважається, що лікар, який критично мислить, проходить ряд когнітивних кроків:

- збирає інформацію від усіх органів чуття, словесних і письмових висловлювань, роздумів, спостережень, досвіду й міркування;

- порушує актуальні, чітко сформульовані питання і проблеми;
- збирає й оцінює відповідну інформацію;
- використовує абстрактні ідеї, які інтерпретуються й використовуються ефективно;
- приймає обґрунтовані висновки й рішення;
- перевіряє результати на відповідність відповідним критеріям і стандартам;
- використовує альтернативні стратегії мислення відповідно до завдання чи потреби;
- оцінює всі припущення і практичні наслідки;
- ефективно спілкується з колегами в пошуку розв'язання складних проблем [5].

Критичне мислення допомагає медичним працівникам уникати медичних і клінічних помилок, визначати кращі альтернативні варіанти діагностики й лікування, підвищувати продуктивність, краще приймати клінічні рішення, працювати в умовах обмежених ресурсів; забезпечує якісний результат роботи, упроваджує інновації через творчість, розвиває впевненість, допомагає піднятися ліdersькими сходами, домогтися успіху в кар'єрі, а також вчитися й поглиблювати свої знання протягом усього життя.

Викладачі мають певні знання, стратегії й досвід, накопичений протягом багатьох років, тому викладач чи лікар має інше бачення ситуації, недоступне для студента. Викладачі мають допомогти студентам здобути глибокі й систематизовані знання, побудувати стратегії розв'язання проблем, сформулювати навички взаємодії з пацієнтами для максимально ефективного лікування хвороб. Викладачі мають закликати студентів мислити критично й моделювати навички критичного мислення. Для вчителя важливо не просто викладати дисципліну (тобто стверджувати, заявляти, розповідати), а й виховувати (тобто ставити запитання, кидати виклик, надихати, мотивувати розв'язувати проблеми, мислити критично) [3; 5].

Технологія розвитку критичного мислення – це система навчальних стратегій, методів і прийомів, яка передбачає участь студентів у різних видах самоосвітньої діяльності. Ця технологія як засіб становлення суб'єктності студента дозволяє актуалізувати його внутрішню мотивацію й особистісно-професійний розвиток. Результат навчання оцінюється якістю засвоєння знань і розвитком здібностей до подальшої самоосвіти, до висловлювання суб'єктної позиції, оцінки й судження.

Одне з основних положень цієї технології – три фази навчального заняття: виклик, осмислення, рефлексія. Організація роботи на стадії виклику (процес актуалізації наявних знань і уявлень про предмет вивчення) передбачає створення мотивації для отримання знань, дозволяє сформувати пізнавальний інтерес, визначити цілі розгляду теми. На стадії осмислення (реалізація сенсу) вводиться й систематизується нова інформація, студенти вчаться формулювати питання зі співвідношенням старої й нової інформації. На стадії рефлексії (роздуми) закріплюються нові знання, змінюється уявлення про матеріал, що вивчається, визначається напрям подальшого вивчення теми. Така побудова самоосвітньої діяльності допомагає їм цілісно осмислити нові знання, сформувати власне ставлення до матеріалу, що вивчається [2; 8].

До стратегій, які викладачі можуть використовувати для формування клінічного мислення, можна віднести цілеспрямоване, активне навчання, тип методів оцінювання, ранній контакт із пацієнтами, інтеграція загальних і клінічних дисциплін, використання проблемно-орієнтованого навчання.

Ефективне навчання передбачає надання студентам відчуття прогресу й контролю над власним навчанням. Це вимагає створення ситуації, коли здобувачі освіти мають можливість випробувати чи перевірити свої ідеї. Це тестування є ідеальним, досягається шляхом поєднання ідей студентів із конкретним досвідом. Активне навчання передбачає надання студентам можливості змістовно говорити, слухати, писати, читати й розмірковувати над змістом, ідеями і проблемами навчального предмета. Виділяють чотири широкі категорії стратегій навчання, які можна використовувати в процесі активного навчання: індивідуальна діяльність, парна діяльність, малі групи і спільні студентські проекти. Вибір залежатиме від розміру доступної аудиторії, фізичного простору, мети заняття, обсягу часу, який викладач може присвятити діяльності, і рівня розуміння викладачем обраної стратегії. Переваги активного навчання широко визнані в закладах вищої освіти [10].

Проблемно-орієнтоване навчання включає в себе «активне навчання з особливим відношенням до мети навчання (на відміну від традиційного пасивного механічного навчання, заснованого на дидактичних лекціях і інструкціях, розроблених викладачем). Цей підхід добре зарекомендував себе в медичній освіті. Метод використовує практичні клінічні випадки та їх розгляд у реальному часі для розуміння основних і клінічних дисциплін. Це фактично створює середовище, що заохочує практичну участь студентів, підштовхує їх до участі в поточній діяльності, в якій заохочується зворотний зв'язок від одногрупників і викладачів [10; 6].

Щоб стати досвідченим лікарем, необхідно мати чітко визначений і структурований обсяг знань. Знання – це не тільки набір фактів, а й постійний процес вивчення інформації, оцінки цієї інформації, доповнення до неї та її реорганізації, щоб розв'язати проблему чи встановити діагноз. Правильний професійний ріст лікаря потребує критичного мислення.

Отже, становлення суб'єктності студентів медичного університету передбачає актуалізацію особистісного ставлення студента до майбутньої професійної діяльності, прийняття ним суб'єктної позиції, формування професійно значущих якостей, професійної свідомості й готовності до безперервної самоосвіти. Технологія розвитку критичного мислення, що використовується в самоосвітній діяльності, виступає засобом становлення суб'єктності сту-

дентів медичного вишу й дозволяє:

- орієнтувати освітній процес на особистісно-професійний розвиток майбутнього лікаря з урахуванням його ціннісних орієнтацій, спрямованостей і можливостей;
- збільшити частку суб'єктної творчості й вільного вибору варіантів пошуку інформації;
- розширювати межі самодослідження й самовдосконалення студента шляхом уміння здійснювати рефлексивно-оцінювальний аналіз самостійної освітньої діяльності.

Список використаної літератури

1. Гринь К. В. Інтеграція документальних фото- та відеоматеріалів у післядипломній освіті лікарів-інтернів за спеціальністю «Психіатрія». Вісник проблем біології і медицини. 2020. Вип. 3 (157). С. 178-180.
2. Дієвість системи адміністрування на факультеті у формуванні особистості майбутнього лікаря / В. Г. Гринь, М. М. Рябушко, К. В. Гринь, Н. О. Рябушко. Український стоматологічний альманах. 2021, № 1. С. 103-107.
3. Скрипніков А. М., Гринь К. В., Гринь В. Г. (2021). Значення лікарської етики й деонтології у формуванні особистості майбутнього лікаря. Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 25 березня 2021 р. Полтава, 2021. С. 242-244.
4. Філософія освіти і науки: навч. посіб. / І. С. Алексейчук та ін. 2-ге вид. переробл. та доповн. Слов'янськ, 2019. 365 с.
5. Kahlke R, Eva K. Constructing critical thinking in health professional education. *Perspect Med Educ*. 2018 Jun;7(3):156-165.
6. Kasalaei A, Amini M, Nabeiei P, Bazrafkan L, Mousavinezhad H. Barriers of Critical Thinking in Medical Students Curriculum from the Viewpoint of Medical Education Experts: A Qualitative Study. *J Adv Med Educ Prof*. 2020 Apr;8(2):72-82.
7. Krupat E, Sprague JM, Wolpaw D, Haidet P, Hatem D, O'Brien B. Thinking critically about critical thinking: ability, disposition or both? *Med Educ*. 2011 Jun;45(6):625-35.
8. Preeti B, Ashish A, Shriram G. Problem Based Learning (PBL) - An Effective Approach to Improve Learning Outcomes in Medical Teaching. *J Clin Diagn Res*. 2013 Dec;7(12):2896-7.
9. Zayapragassarazan, Zayabalaradjane; Menon, Vikas; Kar, Sitanshu Sekhar; Batmanabane, Gitanjali. Understanding Critical Thinking to Create Better Doctors. *Journal of Advances in Medical Education and Research*. 2016;1(3):9-13.
10. Zayapragassarazan Z, Kumar S. Active learning methods. *NTTC Bulletin* 2012;19(1):3-5.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ Й АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ЗБУДНИКИ АНАЕРОБНИХ ІНФЕКЦІЙ» МАЙБУТНІМ ПАРАМЕДИКАМ

Дерев'янка Т.В., Звягольська І.М., Полянська В.П.

Полтавський державний медичний університет

Висвітлено методичні аспекти викладання, важливість і актуальність вивчення теми «Збудники анаеробних інфекцій. Мікробіологічна діагностика. Принципи профілактики і терапії» у межах освітньої компоненти «Мікробіологія з профілактикою інфекцій» здобувачами вищої медичної освіти освітньо-професійної програми «Парамедик». Під час розгляду теми майбутні фахівці-парамедики опановують систему необхідних знань, умінь і практичних навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності в умовах воєнних реалій сьогодення.

Ключові слова: парамедик, анаеробні інфекції, методичні аспекти.

The article reveals the methodological aspects of teaching, the importance and relevance of studying the topic «Causative agents of anaerobic infections. Microbiological diagnosis. Principles of prevention and therapy» within the educational component «Microbiology with prevention of infections» by students of higher medical education of the educational and professional program «Paramedic». During the lesson of the future specialists-paramedics the system of necessary knowledge, practical skills, which are necessary for further professional activity in the conditions of today's military realities.

Keywords: paramedic, anaerobic infections, methodical aspects.

Парамедик – це фахівець, який має надавати широкий спектр рятувальних медичних послуг на догоспітальному етапі та своєчасно транспортувати потерпілого до медичних установ [3]. А нині, в умовах російської агресії проти України, важливість цієї професії важко переоцінити, адже саме парамедики першими надають кваліфіковану допомогу у військових екстремальних ситуаціях.

У зв'язку з військовими подіями в Україні може скластися вкрай важка ситуація з поширенням і розвитком багатьох інфекційних хвороб і серед цивільного населення, і серед військовослужбовців [2]. Зокрема, за військових умов найчастіше спостерігаються поранення кінцівок, що може призвести до розвитку газової гангрени, яка є найбільш тяжким і небезпечним із інфекційних ускладнень ран, особливо вогнепальних. У мирний час ця інфекція трапляється рідко (зокрема, хірургічні та випадкові рани), тоді як під час війни є найчастішою причиною смерті поранених. Ще однією з тяжких ранових інфекцій, яка викликається анаеробними бактеріями, є правець. Крім того, необхідно зробити акцент і на умови харчування та якість харчових продуктів у військовий час, що може підвищувати можливість виникнення й поширення харчових токсикоінфекцій різної етіології, у тому числі ботулізму, збудниками якого є також анаеробні клостридії. Тому вивчення теми «Збудники анаеробних інфекцій. Мікробіологічна діагностика. Принципи профілактики і терапії» у межах освітньої компоненти «Мікробіологія з профілактикою інфекцій» [1] здобувачами вищої медичної освіти освітньо-професійної програми «Парамедик» є вкрай необхідним і актуальним у реаліях сьогодення.

Згідно з робочою навчальною програмою і силабусом навчальної дисципліни «Мікробіологія з профілактикою інфекцій» для вивчення даної теми передбачено 2 години практичного заняття, план якого включає назву теми, мету, ключові теоретичні питання для розгляду і практичні завдання, необхідну літературу. Основою для підготовки до практичного заняття є не лише навчальні підручники, а й наукові видання, довідники, атласи й інші інформаційні джерела. Для самоконтролю знань здобувачам освіти запропоновано такі теоретичні питання: